

Utlåtande

Datum

2025-06-23

ÅOM 2025/23

Utlåtande som avser digital rabatt för skärgårdstrafikens taxor.

Till Ålands ombudsmannamyndighet (ÅOM) har 23.10.2024 ankommit en anmälan mot Ålands landskapsregering vad gäller ärende ÅLR 2024/3696 och beslut den 10.10.2024 som rör bokningsregler och taxor inom skärgårdstrafiken, närmare bestämt regeln att "Förbokad och förbetald biljett online samt öppen biljett förbetald online erhåller 20% rabatt från ordinarie skärgårdstaxa, gäller lätta fordon".¹

Kontaktagaren menar att det inte längre finns ett behov av att styra bokningar till nätet [internet], eftersom det för de allra flesta är det naturliga valet. Kontaktagaren skriver att det samtidigt finns ett stort antal brukare som av olika anledningar inte kan boka digitalt. Att bestraffa dem med högre avgifter är direkt diskriminerande menar kontaktagaren.

Ärendets innehåll

Klaganden uppger i sin anmälan att landskapsregeringen diskriminerar personer som av olika anledningar inte kan boka sina biljetter för skärgårdstrafiken digitalt genom att enbart erbjuda 20% rabatt till biljetter som förbokas och förbetalas digitalt online.

Klaganden anger inte vilka förbjudna diskrimineringsgrunder som skulle vara aktuella. Ålands ombudsmannamyndighet konstaterar dock gällande digital tillgänglighet att till exempel ålder, funktionsnedsättning och även socioekonomiska förutsättningar kan vara sådana omständigheter knutna till en person som kan försätta enskilda individer i en sämre situation än andra i specifika fall. Anmälan gäller dock inte en enskild individs specifika situation utan landskapsregeringens allmänna kriterier för prissättning enligt ovan.

Lagrum

Ålands ombudsmannamyndighet, som avses i landskapslagen (2014:33) om Ålands ombudsmannamyndighet (härefter ombudsmannalagen), sköter de tillsynsuppgifter som avses i landskapslag (2022:43) om tillämpning av diskrimineringslagen (FFS 1325/2014), till den del förvaltningen grundar sig på lagtingets lagstiftningsbehörighet. Skärgårdstrafiken hör till lagtingets lagstiftningsbehörighet med stöd av självstyrelselag (1991:71) för Åland 18 § 21

¹ www.regeringen.ax/sites/default/files/attachments/protocol/nr08-2024-pleni-l2.pdf

punkten (vägar och kanaler, vägtrafik, spårbunden trafik, båttrafik, farleder för den lokala sjötrafiken).

Enligt 20 § landskapslag (1957:23) om allmänna vägar i landskapet Åland är landskapet väghållare för landsvägar och bygdevägar. Enligt 18 § samma lag kan landskapsregeringen om särskilda skäl föreligger besluta att avgift skall uppbäras för utnyttjande av en frigående färja som hör till allmän väg. Enligt information från landskapsregeringens infrastrukturavdelning till ÅOM (e-post 13.3.2025) hör samtliga färjleder som trafikeras inom ramen av landskapsregeringens skärgårdstrafik för frigående färjor till allmän väg.²

Landskapslag (2022:43) om tillämpning av diskrimineringslagen är tillämplig avseende bland annat Ålands landskapsregerings förvaltning och dess underlydande organ (2 § 1 mom. 2 p.), samt verksamheter som inom lagtingets behörighet yrkesmässigt tillhandahåller varor eller tjänster för allmänheten (2 § 1 mom. 4 p.).

Enligt 8 § 1 mom. diskrimineringslagen får ingen diskrimineras på grund av ålder, ursprung, nationalitet, språk, religion, övertygelse, åsikt, politisk verksamhet, fackföreningsverksamhet, familjeförhållande, hälsotillstånd, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller någon annan omständighet som gäller den enskilde som person.

Enligt samma lags 10 § ska direkt diskriminering anses förekomma när någon på grund av en omständighet som gäller honom eller henne som person behandlas på ett ofördelaktigare sätt än någon annan har behandlats, behandlas eller skulle behandlas i en jämförbar situation.

Utifrån 11 § 1 mom. i ovan nämnda lag är särbehandling inte diskriminering om behandlingen föranleds av lag och annars har ett godtagbart syfte och medlen för att uppnå detta syfte är proportionerliga.

Sett till samma lags 13 § ska indirekt diskriminering anses förekomma när regler, kriterier eller förfaringssätt som framstår som jämlika kan komma att missgynna någon på grund av en omständighet som gäller honom eller henne som person, om inte regeln, kriteriet eller förfaringssättet har ett godtagbart syfte och medlen för att nå detta syfte är lämpliga och behövliga.

Utöver ovan nämnda bestämmelser fastställer 5 § diskrimineringslagen att myndigheter är skyldiga att främja likabehandling. Det innebär att myndigheterna ska bedöma hur deras verksamhet och förvaltning de facto påverkar grupper som riskerar att bli diskriminerade och utifrån det vidta åtgärder för att främja likabehandling.

Ombudsmannamyndighetens utredning

Landskapsregeringens beslut 10.10.2024 har avsett skärgårdstrafikens bokningsregler och taxor från 1.1.2025. Ålands ombudsmannamyndighet (ÅOM) har därför inte inlett sin utredning förrän nämnda bokningsregler och taxor trätt i kraft. ÅOM konstaterar att beslutet

² E-post från Hanna Sommarström 13.03.2025 med svar på begäran om information från ÅOM.

10.10.2024 har uppdaterats 13.3.2025³ bland annat med en ny bokningsregel vad gäller rabatter för Föglölinjen som ej går att boka (erhåller 20% rabatt ändå), samt ett beslut att inte ta i bruk öppen biljett under 2025 vare sig med eller utan den online rabatt (20%) som tidigare fastställts. Bokningsreglerna och taxorna har vidare justerats ytterligare den 29.4.2025.⁴ Den sistnämnda justeringen har inte omfattat rabatter.

Enligt 2 § 1 mom. 4 punkten i landskapslag (2022:43) om tillämpning av diskrimineringslagen avses med den som tillhandahåller varor eller tjänster i denna lag en aktör som yrkesmässigt tillhandahåller varor eller tjänster för allmänheten.

Ålands ombudsmannamyndighet har gjort tolkningen att Ålands landskapsregering till den del det gäller tillhandahållande av resetjänster i skärgården mot betalning är en sådan aktör som avses i 2 § 1 mom. 4 punkten ovan nämnda landskapslag.⁵ Ålands landskapsregering uppbär avgifter för skärgårdstrafiken genom de tjänster som tillhandahålls av Ålandstrafiken som är en underlydande enhet till Ålands landskapsregering. I sin e-post till ÅOM (13.3.2024) uppger landskapsregeringen att "skälen till avgifterna är avgifter som styrmedel, sämre ekonomi, kapacitetsbrist på färjor samt för att delvis finansiera driftskostnader".

Noteras vidare att landskapsregeringen har en målsättning att öka självfinansieringsgraden för skärgårdstrafiken från 6 % till 12 %.⁶ Som motivering till de nya bokningsreglerna anges bland annat att utveckla digitala lösningar, öka bokningsbar lastkapacitet samt bidra till effektivisering av skattemedel och intern personal vid landskapsregeringen och Ålandstrafiken.⁷ Utöver ökad självfinansieringsgrad, förefaller syftet sålunda vara att effektivisera verksamheten så att resurserna vid Ålandstrafiken kan användas till andra arbetsuppgifter.

Som redan konstaterats har landskapsregeringen lagstöd för att ta ut avgifter för skärgårdstrafiken och i takt med ökad digitalisering och effektivisering av verksamheten förefaller landskapsregeringen ha sett det behövligt att genom att ge 20 % rabatt på biljettpriset uppmuntra förbetalning och förbokning av biljetter på nätet. ÅOM bedömer att syftet är godtagbart och medlen för att uppnå detta syfte är proportionerliga. Slutligen konstateras även att det är allmän praxis bland tjänsteleverantörer att erbjuda rabatter genom digitala servicekanaler, samt att rabatterna är allmänna och gäller utan någon åtskillnad mellan de som bokar digitalt.

³ <https://www.regeringen.ax/sites/default/files/attachments/protocol/nr02-2025-pleni-l2.pdf>

⁴ <https://www.regeringen.ax/sites/default/files/attachments/protocol/nr25-2025-enskild-l2.pdf>

⁵ Begreppet yrkesmässigt avses tolkas brett och anknyter till konsumentskyddsregleringen. Se LF nr 6/2021-2022 s. 8 och jämför RP 19/2024 rd s. 63

⁶ <https://www.regeringen.ax/sites/default/files/attachments/protocol/nr08-2024-pleni-l2.pdf>

⁷ <https://alandsradio.ax/nyheter/bokar-du-online-far-du-rabatt-pa-skargardstrafiken-ytterligare-prishojningar-kan-komma>

Ombudsmannamyndighetens utlåtande

I det aktuella ärendet kan ÅOM konstatera att landskapsregeringen i egenskap av en aktör som tillhandahåller ej lagstadgade resetjänster mot betalning kan likställas med näringsidkare enligt 5 § konsumentskyddslagen (FFS 38/1978). I de fall då verksamhet bedöms som näringsidkande är det tillåtet att erbjuda olika priser för olika försäljningskanaler utifrån motiveringarna som landskapsregeringen har angivit i sina beslut om bokningsregler och taxor för skärgårdstrafiken beskrivna här ovan. Ombudsmannamyndigheten finner sålunda inte att det föreligger någon presumtion om förbjuden diskriminering i ärendet.

Oaktat ovanstående så är tillhandahållandet av resetjänster i skärgården en service som är öppen för allmänheten och något som berör många personer och kundgrupper med olika behov och förutsättningar. Ålands landskapsregering har en skyldighet enligt 5 § diskrimineringslagen att främja likabehandling. Skyldigheten inkluderar arbetet med att utveckla resetjänster så som att förnya och förenkla bokningsregler och taxor och landskapsregeringen bör ta i beaktande hur dessa förändringar påverkar likabehandling och tillgänglighet för olika grupper och vidta åtgärder om så behövs.

ÅOM har i sitt utlåtande ÅOM 2024/28 den 30.7.2024 uppmärksammat Ålands landskapsregering och Ålandstrafiken om skyldigheten enligt diskrimineringslagen att främja likabehandling och att bedöma hur verksamheten påverkar olika befolkningsgrupper och hur likabehandling uppnås. ÅOM har uppmärksammat landskapsregeringen på att en plan för åtgärder ska upprättas och att myndigheter med vidsträckt ansvarsområde ska enligt behov kunna ha planer för olika verksamheter i stället för en enda övergripande plan. ÅOM har ombett landskapsregeringen att skicka in sin(a) likabehandlingsplan(er) senast 13.1.2025.

Den 15.1.2025 har svar mottagits från landskapsregeringen att man tecknat utlåtandet till kännedom och man har bifogat landskapsregeringens jämställdhets- och likabehandlingsplan till sitt brev. ÅOM noterar följande text:

"Vad gäller all kollektivtrafik på Åland kan resorna inom skärgårdstrafiken både bokas digitalt via alandstrafiken.ax, per telefon till Ålandstrafiken under kontorstid och över disk vid Ålandstrafikens kontor på Strandgatan 1 i Mariehamn. Biljetter till tätorts- och landsorttrafiken kan köpas på bussarna vid påstigning och års-, månads- och rabattkort kan köpas över disk på Ålandstrafikens kontor. Tjänsterna är således tillgängliga för alla åldersgrupper."⁸

Utöver detta finns omnämnt som åtgärd i planen att ny webbsida lanseras under 2025 för Ålandstrafiken och den ska tillgänglighetsgranskas och en uppläsningfunktion ska implementeras. Inget övrigt finns omnämnt i planen vad gäller resetjänster.

⁸ Jämställdhets- och likabehandlingsplan. Allmänna förvaltningen år 2025–2025 (31.12.2024) s 15

Ålands ombudsmannamyndighet kan konstatera utifrån den information myndigheten haft att tillgå i föreliggande utredning att landskapsregeringen i det aktuella ärendet inte uppfyller sin skyldighet enligt 5 § diskrimineringslagen att främja likabehandling. Landskapsregeringen uppmanas därför göra en bedömning hur bokningsreglerna och taxor inklusive rabatter som bara ges online (10.10.2024) kan försätta de människor som inte kan använda digitala tjänster i en olikvärdig ställning och vidta åtgärder för att uppnå likabehandling.

Ålands ombudsmannamyndighet begär att landskapsregeringen skickar sin bedömning, åtgärder och tidsplan för dessa till ÅOM så fort som möjligt och inte senare än 31.10.2025 per e-post till info@ombudsman.ax.

....

Johanna Fogelström-Duns
Diskrimineringsombudsman

Detta utlåtande delges till klaganden, Ålands landskapsregering, samt på ombudsman.ax.